

آمایش دفاعی سرزمین

از منظر پدافند غیرعامل

تألیف:

دکتر حسن کامران

دانشیار دانشگاه تهران

حسن حسینی امینی

مهدی شهریاری

انتشارات آثار معاصر

تهران - ۱۳۹۲

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۳	فصل اول: تعاریف و مفاهیم
۵	تعاریف و مفاهیم
۶	آمایش و برنامه ریزی
۶	توسعه ملی مسکن و برنامه ریزی آمایش سرزمین و آینده نگری
۷	مفهوم آمایش سرزمین
۷	آمایش سرزمین چیست؟
۸	آمایش سرزمین در جوامع قدیم
۹	نیاز به آمایش سازمان یافته سرزمین در جهان صنعتی
۱۰	جایگاه قانونی آمایش سرزمین
۱۲	قانون برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۱۴	آمایش سرزمین و نقش ملاحظات دفاعی - امنیتی
۲۱	مفهوم برنامه ریزی
۲۱	تعریف برنامه ریزی
۲۲	انواع برنامه ریزی
۲۳	برنامه ریزی استراتژیک
۲۴	برنامه ریزی منطقه ای
۲۵	تعریف و مفاهیم منطقه
۲۶	مناطق در آمایش سرزمین
۳۰	مفهوم فضا
۳۱	مفهوم ساختار فضایی
۳۲	برنامه ریزی فضایی

۳۳	عناصر برنامه ریزی فضایی
۳۶	مقیاس
۳۷	توسعه چیست؟
۳۹	مفهوم توسعه
۴۰	طرح آمایش سرزمین
۴۱	الزامات و مقتضیات امنیت و دفاع در آمایش سرزمین ایران
۴۳	منابع و مآخذ
۴۵	فصل دوم: آمایش سرزمین و کاربردهای دفاعی در آن
۴۷	آمایش سرزمین و کاربردهای دفاعی در آن
۴۸	اهداف کلی در طرح های آمایشی
۵۰	جایگاه مسائل دفاعی و امنیتی در طرح های آمایش سرزمین
۵۳	منابع و مآخذ
۵۵	فصل سوم: آمایش و دفاع سرزمینی
۵۷	آمایش و دفاع سرزمینی
۵۷	آمایش سرزمین و جغرافیا
۵۹	تاریخچه آمایش
۶۶	وضعیت کنونی آمایش
۶۸	جایگاه آمایش دفاعی در آمایش سرزمینی
۷۳	ارائه راهکارها در تعیین استقرارگاهها
۷۷	چشم اندازهای آینده
۸۱	منابع و مآخذ
۸۳	فصل چهارم: جایگاه پدافند غیرعامل در آمایش سرزمین
۸۵	جایگاه پدافند غیرعامل در آمایش سرزمین
۸۵	مقدمه
۸۶	پدافند و انواع آن

۸۶	پدافند عامل
۸۶	پدافند غیرعامل
۹۱	رابطه بین امنیت و توسعه
۹۱	مفهوم امنیت
۹۴	شکل بندیهای دفاعی - امنیتی و آمایش سرزمینی
۹۹	جایگاه آمایش دفاعی در آمایش سرزمینی
۱۰۰	تهدیدات و آسیب های پیش روی مناطق مختلف کشور
۱۰۰	انواع مخاطرات و تهدیدات
۱۰۰	مخاطرات طبیعی
۱۰۲	مخاطرات انسان ساخت
۱۰۵	نتیجه گیری
۱۰۷	منابع و مأخذ
۱۱۱	فصل پنجم: مکانیابی از منظر پدافند غیرعامل
۱۱۳	مکانیابی از منظر پدافند غیرعامل
۱۱۳	مقدمه
۱۱۴	پدافند غیرعامل
۱۱۵	اصول و ملاحظات پدافند غیر عامل
۱۱۹	تئوری واردن
۱۲۰	ملاحظات پدافند غیر عامل در مکانیابی
۱۲۵	آمایش دفاعی
۱۲۵	مطالعات مکانیابی آمایش دفاعی و نظامی
۱۲۷	نتیجه گیری
۱۲۹	منابع و مأخذ
۱۳۳	فصل ششم: آمایش دفاعی
۱۳۵	آمایش دفاعی

۱۳۵	مقدمه
۱۳۶	تهدیدات، فرصتها و آمایش سرزمین
۱۳۸	ساختار پدافندی و آمایش سرزمین
۱۴۰	مفهوم آمایش دفاعی - امنیتی
۱۴۱	عوامل مؤثر در آمایش دفاعی
۱۴۷	آمایش سازمان فضایی نیروهای مسلح
۱۵۲	ویژگی های مناطق مرزی
۱۵۵	مفهوم مناطق مرزی
۱۵۶	مفهوم توسعه مناطق مرزی
۱۵۷	ویژگی های مناطق مرزی
۱۶۰	مفهوم آمایش مناطق مرزی
۱۶۱	نظریه های آمایش مناطق مرزی
۱۶۲	دیدگاههای جونز و وایلد
۱۶۳	ویژگی های مناطق مرزی ایران
۱۶۴	ویژگیهای مورفولوژیک نوار مرزی ایران
۱۶۸	اصول آمایش مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران
۱۶۹	استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) در آمایش مناطق مرزی
۱۷۳	منابع و مآخذ

پیشگفتار

جنگ یکی از عناصر پایدار تاریخ بشری است. به طوری که جامعه شناسان آن را به عنوان یک پدیده و واقعیت اجتماعی قلمداد نموده اند. بشریت در طول ۵ هزار سال تاریخ تمدن خود ۱۴ هزار جنگ را دیده و در این جنگها بیش از ۴ میلیارد انسان جان باخته اند. گفتنی اینکه در طول چند هزار سال تمدن بشری فقط ۲۶۸ سال بدون جنگ و مناقشه بوده است. در طی ۴۵ سال (از سال ۱۹۴۵ تا ۱۹۹۰) در کره زمین فقط ۳ هفته بدون جنگ بوده و اکثر این جنگها در کشورهای جهان سوم به وقوع پیوسته است. در قرن بیستم بیش از ۲۲۰ جنگ به وقوع پیوسته و بیش از ۲۰۰ میلیون تلفات جانی داشته است. ایران اسلامی به دلیل موقعیتهای منحصر به فرد ژئوپلیتیک، ژئواستراتژیک، ژئواکونومیک، ژئوکالچر، ژئوراهبردی، ژئومدیا و به عنوان یک بازیگر مستقل جهانی با اهداف ایدئولوژیک: مردم سالاری دینی، حفظ تمامیت ارضی، استقلال سیاسی، قدرت سازی و بازتولید قدرت، تمدن سازی و بازتولید تمدن مورد طمع، ترس و تهدید هژمونی جهانی بوده و به همین دلیل طی سالیان گذشته شاهد چهار جنگ مهم در حریم مرزهای خود بوده است (جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، جنگ اول خلیج فارس، جنگ افغانستان و جنگ آخر امریکا و انگلیس علیه عراق) و وقوع مناقشات و جنگ-های دیگری با اهداف ژئوپلیتیک، مهار، محاصره و مقابله با انقلاب اسلامی جزء اهداف راهبردی استکبار جهانی می باشد. تجارب حاصله از جنگهای گذشته خصوصاً هشت سال دفاع مقدس، جنگ ۴۳ روزه ۱۹۹۱ متحدین علیه عراق (جنگ اول خلیج فارس)، جنگ ۱۱ هفته ای سال ۱۹۹۹ ناتو علیه یوگسلاوی، جنگ اخیر امریکا و انگلیس علیه عراق، مؤید این نظر است که کشور مهاجم جهت در هم شکستن اراده ملت و توان اقتصادی و سیاسی کشور مورد تهاجم با اتخاذ استراتژی انهدام مرکز ثقل، توجه خود را صرف بمباران و انهدام مراکز حیاتی و حساس می نماید (استراتژی واردن). بدین منظور روشهای مختلفی برای دفاع از انسانها و مراکز اقتصادی و سایتهای مهم کشور وجود دارد. یکی از بهترین و ارزانترین روشها،

دفاع غیرعامل یا پدافند غیرعامل است. این روش اصول و راهکارهایی دارد که با اجرای آنها می‌توان به استمرار فعالیتها، کاهش آسیب پذیری و افزایش پایداری کشور در مقابل انواع تهدیدات مبادرت ورزید. یکی از اصول اساسی پدافند غیرعامل که مبنایی برای سایر اصول نیز می‌باشد، اصل مکانیابی بهینه فعالیتها و مراکز حیاتی، حساس و مهم کشور می‌باشد. برای دستیابی به این مهم قبل از پرداختن به بحث مکانیابی نیاز است به آمایش سرزمین و پیشینه آن پرداخته شود. چرا که این موضوع ارتباط تنگاتنگی با بحث پدافند غیرعامل و مکانیابی دارد.

آمایش سرزمینی عبارت است از سازماندهی هماهنگ، منطقی و عادلانه فضای کشور در قالب سیاستهای کلان با هدف تداوم توسعه، نگرش همه جانبه و فراگیر به طرحها، برنامه‌ها و نیازهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی کشور در چارچوب مرزهای سیاسی جغرافیایی و تقسیمات کشوری با رعایت ملاحظات و ضرورت‌های امنیتی و دفاعی.

مکانیابی را نیز می‌توان تجربه و تحلیل توأمان اطلاعات فضایی و داده‌های توصیفی به منظور یافتن یک یا چند موقعیت فضایی با ویژگیهای توصیفی مورد نظر کاربر عنوان نمود. توجه به ویژگیهای سرزمین و فضا در مکانیابی، مرتبه بندی فعالیتها و شناخت عوامل تأثیر گذار از بعد دفاعی و پدافند غیرعامل دارای اهمیت بسیاری است، به صورتی که مکانیابی را می‌توان آغازی بنیادین در اقدامات اساسی پدافند غیر عامل به حساب آورد. همچنین با توجه به اینکه مکانیابی در عرصه های مختلف دارای مفاهیم و کاربردهای متفاوت می‌باشد، در این کتاب مکانیابی ای مد نظر است که در آن تمهیدات لازم جهت پیش بینی مخاطرات و ملاحظات پدافند غیرعامل منطبق با اهداف امنیتی کشور مورد توجه قرار گیرد. خاطر نشان می‌شود ایران برای دفع تهدیدات چاره ای جز قدرت سازی و بازتولید قدرت ندارد. ارتقای قدرت ایران توازن قوا را در منطقه برقرار می‌کند و اجرای اصول پدافند غیرعامل و آمایش دفاعی سرزمین باعث ارتقای قدرت ملی ایران می‌شود.

چو ایران اسلامی نباشد، تن ما مباد در این بوم و بر زنده یک تن مباد

مؤلفان